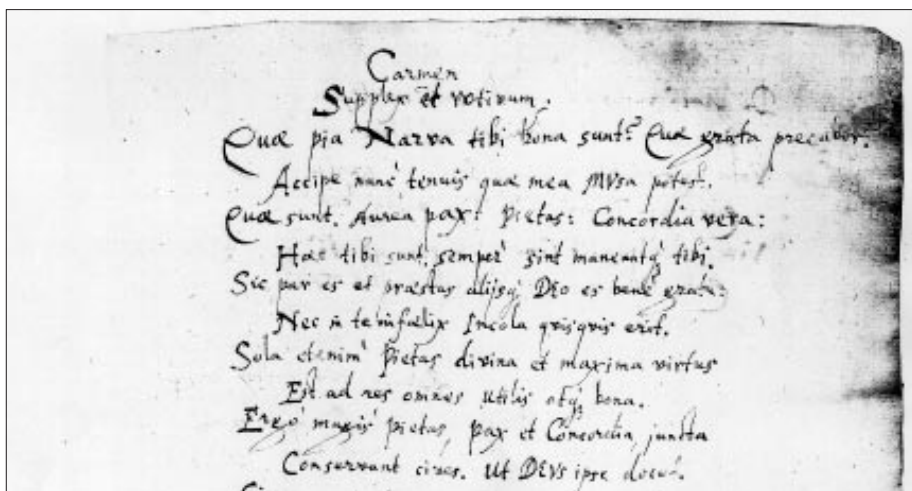

Ladinakeelne juhuluuletus Narvast 1652. aastast

LUULETUSE ON TÕLKINUD TIINA KALA,
SAATESÕNA KIRJUTANUD ENN KÜNG

Kesk- ja varauusajal oli haritud ringkonnis sagedaseks nähtuseks mõningate isiklike sündmuste puhul oma emotsioonide väljendamine luulevormis. Juhuluulet, nimetatud ka tarbeluuleks, viljeldi nii rõõmu (ristsed, pulmad, sünnipäevad) kui ka kurbuse ja leina väljendamiseks. Seda on tehtud ladina, kreeka ja saksa, meie alal ka eesti keeles. Publitseeritud luuletus – *Carmen supplex et votivum* – ei ole paljude omataoliste kõrval mitte mingi haruldus. Tema väärtus seisneb aga selles, et see on 17. sajandist üks väheseid teadaolevaid Narva linnale pühendatud luuletusi.¹ Kahjuks ei ole luuletus varasemate uurijate poolt äramärkimist leidnud.

Luuletus asub Eesti Ajalooarhiivi Narva magistradi fondi supliikide kogus.² Selle autoriks on keegi Friedrich Kochi nimeline pastor, kes 1652. aastal pöördus linna rae poole palvekirjaga, milles ta kirjeldas enda ja oma pere – abikaasa ning seitsme lapse – rasket olukorda. Koch nimetas ennast vaaseks tagaaetud ja pagendatud jutlustajaks³ (...*ich armer vertriebener hart verfolgter Prediger...*) ning palus raelt kaitset ja abi. Viimane väljendus soovis saada edasireisiks raha. Oma abipalve juurde

ongi pastor Koch lisanud Narva linnale pühendatud luuletuse. Kui kõrvale jätta rohked viited Piiblile ja mitmed vaimulikud õpetussõnad, siis õigupoolest täiendavat informatsiooni kirjeldatud supliigist ei leiagi.

Omaette probleem on, kust saabus Friedrich Koch Narva? Nagu supliigi tagalehemärkusest ilmneb, on linna raad oma kassast 1652. a märtsis eraldanud Kochile 20 vasktaalrit. Seejuures on raesekretär nimetanud teda Pommerist pagendatud või ümberasunud preestriks (*Exulirender priester auß Pomern*), mitte pastoriks-jutlustajaks, nagu Koch enda kohta ise ütles. Selle juurde võikski jääda, kui mitte Narva rae 1652. a arveraamatus, kuhu kanti piinliku täpsusega kõik aastased sissetulekud ja väljaminekud, ei oleks erakorraliste väljamaksete juures teistsugused andmed. Nimelt on sama summa, 20 vasktaalrit, antud ühele mehele Königswaldest Neumarkist Brandenburgi juures, kelle kodulinn oli maha põlenud, et toetada sealse kiriku ülesehitamist (*Einem Mann auß Königswalt in der NewMarck Brandenburg gelegen, welcher Stadt abgebrant, und E.E. Rath zu einer Kirchen aufbauung vorehret – 20 thl.*).

Võimalik, et tegemist ongi kahe täiesti eri juhtumiga. Jätab ju Koch endast nii palvekirjas kui ka luuletuses mulje kui pagendatud pastorist, mainimata küll täpsemalt, kust ja millise vaenlase eest ta põgenes. Teine rahaeraldus on kesk- ja uusajale tüüpiline tulekahju järel kirikute taastamiseks läbiviidud korjandus, milles osalesid sageli kaugemalgi asuvad linnad. Arusaamatuks aga jääb, miks arveraamatus ei mainita Fr. Kochile eraldatud raha. Segadust tekitab ka summa suurus. Võiks ju oletada, et Koch lahkuski oma kodukohast tulekahju tõttu. Tegid ju sama mõned Narva preestrid paar aastat hiljem, kui 1656. aastal puhkes Vene-Rootsi sõda, 1657. aastal laastas maad katk ja 1659. aastal tabas linna ulatuslik tulekahju. Samas oleks olnud annetust paludes piisavalt põhjust märkida kodukiriku hävimist. Erinevad on ka piirkonnad, kuid eksitus võis tuleneda nende alade lähedusest. Piirnes ju Neumark Ees- ja Taga-Pommeriga. Viimane geograafiline nimetus oli narvalastele kindlasti palju tuttavam kui merest eemal asuval alal. Pealegi võis Friedrich Koch oma perega tulla Narva mõne Pommeri sadama kaudu. Pommeri ise kuulus Vestfaali rahu (1648) järgselt Rootsi suurriigi koosseisu. Oletada võiks veel nii ja teisiti, kuid allikate nappusel jäävad esialgu paratamatult kõik otsad lahtiseks. Selge on see, et Narvaga Fr. Kochi nimi edaspidi enam seotud ei ole. Kahjuks ei leidu tema nime ka üheski Põhja-Saksamaa piirkonna kohta avaldatud pastorite leksikonis. Ehk aitab tulevikus mõni järgmine juhuslik arhiivileid selles küsimuses enam selgust saada.

¹ 1691. a trükiti näiteks Ephraim A. Lilljegreeni Narva linnale pühendatud ladinakeelne pidukõne. Vt Dirk-Gerd Erpenbeck, Roland Seeberg-Elverfeldt. *Narva, 1581–1721. Quellen zur Geschichte der Stadt in schwedischer Zeit*, Dortmund, 1993, S 115.

² EAA, 1646-2-259, pagineerimata lehed.

³ Supliigi allkirjas nimetab Friedrich Koch end pastoriks.

Carmen supplex et votivum

Quae pia Narva tibi Bona sunt? Quae grata precabor?

Accipe nunc tenuis quae mea Musa potest.

Quae sunt. Aurea pax, pietas, Concordia vera,

Haec tibi sunt semper, sint maneatque tibi.

Sic par es et praestas alijsque Deo es bene grata,

Nec in te infaelix incola quisquis erit.

Sola etenim pietas divina et maxima virtus

Est ad res omnes utilis atque bona.

Ergo magis pietas, pax et Concordia, juncta

Conservant cives. Ut Deus ipse docet.

Cives nec portae servant, nec valla, nec arces,

Nec pontes, nec aquae, nec vigiles oculi,

Bombardae igniferae murus nec ahaeneus ast hoc

Et Concordia, pax, et pietas faciunt.

Ex toto ergo pia his animo tibi Narva precatis

Submisce, supplex fit mea Musa tibi.

Nam scio, quod christi servos sacra castra colentes

Exosos mundo, suscipis auxilio.

En! Miser et tristis sum, tristia carmina promo,

Officij praxi, sedequae nam careo.

Laetor in exilio, Res commendabo Jehovahae,

Osores vincam spe precibusque meos.

Hocce malum satis est durum, satis est grave pondus,

Fit gravius, quando pauperies sequitur.

Quae me, quae prolem septenam, quaeque maritam,

Hoc caro misere tempore dura premit.

Ergo favoris opus, quaeso, praestes pia Narva

Et mittas nobis subsidium miseris.

De grata rursus ne sit dubitatio mente,

Pro donis reddo vota precesque tibi.

Vota precesque tibi validasque Deo bene gratas.

Queis pia Narva diu vive valeque bene.

Vive valeque pia et Concors in pace quieta,

Quod cupis ac optas, det tibi sancta Trias.

Palve- ja pühenduslaul

*Mis sulle, vaga Narva, hüveks on? Mis sooviksin sulle?
Võta sa vastu see lihtne, mida pakub mu muusa.
Need on kuldne rahu, vagadus, tõeline üksmeel
Mis on sinul ikka, sulle olgu ja jäägu.
Nii teiste seas võrdne ja eteim sa Jumala rõõmuks,
Et poleks sul õnnetu ükski su elanikest.
Kuna üksnes ju vagadus jumalik ning ülim voorus
Kõikides asjades kasulik on ja hea.
Niisiis vagadus suurem, rahu ning üksmeel ühes
Linlasi kaitsvad. Nii õpetab Jumal.
Linlased väravat, valli, kantsi ei teeni,
Ei sildu, ei kraave, ei valvavaid silmi,
Tuldheitvaid kahureid, kindlusemüüre siis pole
Vaid üksmeel ja rahu, vagadus püsivad
Nõnda siis kogu hingest sinule, vaga Narva, neis palvetes
Tasaselt anuv olgu mu muusa sulle.
Ma tean ju, et Kristuse teenreid, püha üritust täitvaid,
minema aetuid abiga vastu võtad.
Näe! Kurb ja õnnetu olen, kurblikke laule laulan,
Ametit, teenistust, peavarju mul ju pole.
Pagenduses rõõmutsen, Jehoova kätte end annan,
Vaenlased võidan palveis ja lootusega.
Ennäe, kurjus küllalt on visa, küllalt on raske koorem,
Saab raskemaks, kui talle viletsus järgneb.
Mis mind, mis seitset last ning kaasat,
Nii ihu haledalt kibedal ajal sunnib.
Nõnda armulist tuge, palun, anna, vaga Narva
Ja saada meile viletsuses avitust.
Et heldus ei uuesti annaks kõhklevat vaimu
Andide tasuks töotusi, palveid toon sulle.
Töotusi, palveid toon sulle ja tervisi Jumala rõõmuks.
Nendest, vaga Narva, sa ela ja õitse kaua.
Ela ja õitse, vaga ja üksmeelne tasases rahus,
Su tahtmised üha Kolmainsus täitku püha.*

